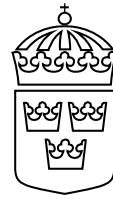

Regeringens proposition

2017/18:19

Barnombudsmannens anmälningsskyldighet

Prop.
2017/18:19

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 28 september 2017

Stefan Löfven

Åsa Regnér
(Socialdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att Barnombudsmannens anmälningsskyldighet i lagen (1993:335) om Barnombudsman ändras så att anmälningsskyldigheten överensstämmer med motsvarande anmälningsskyldighet i socialtjänstlagen (2001:453). Det föreslås ingen förändring av myndighetens uppgiftsskyldighet.

I propositionen föreslås det vidare att Barnombudsmannen ges möjlighet att till Inspektionen för vård och omsorg lämna uppgifter som kan vara av betydelse för dess tillsyn.

Enligt nuvarande lagstiftning är det inte möjligt att lämna uppgifter till en tillsynsmyndighet. Mot bakgrund av ovan nämnda ändring förslås därför att det i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) införs en sekretessbrytande bestämmelse för Barnombudsmannen avseende Inspektionen för vård och omsorg.

Lagändringarna är en del i regeringens arbete med att stärka barnets rättigheter, i synnerhet barn och unga som samhället tagit på sig ett särskilt ansvar att skydda.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2018.

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	4
2	Lagtext	5
2.1	Förslag till lag om ändring i lagen (1993:335) om Barnombudsman.....	5
2.2	Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)	6
3	Ärendet och dess beredning	7
4	Bakgrund.....	7
4.1	Inledning	7
4.2	Barnombudsmannen.....	7
4.2.1	Myndighetens kontakter med barn och unga	8
4.3	Uppdrag till Barnombudsmannen.....	9
4.4	Barnombudsmannens redovisning av uppdraget	10
5	Gällande rätt.....	11
5.1	FN:s konvention om barnets rättigheter	11
5.2	Anmälnings- och uppgiftsskyldighet enligt socialtjänstlagen	12
5.3	Barnombudsmannens anmälnings- och uppgiftsskyldighet	15
5.4	Offentlighets- och sekretesslagen.....	16
6	En ny anmälningskyldighet för Barnombudsmannen.....	18
6.1	Barnombudsmannens anmälnings- och uppgiftsskyldighet	18
6.2	Möjlighet att lämna uppgifter.....	22
6.3	Offentlighets- och sekretesslagen.....	25
7	Konsekvenser.....	26
8	Författningskommentar.....	27
8.1	Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:335) om Barnombudsman.....	27
8.2	Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)	29
Bilaga 1	Sammanfattning av promemorian Barnombudsmannens anmälningskyldighet (Ds 2015:22).....	30
Bilaga 2	Lagförslag i promemorian (Ds 2015:22)	31
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanser till promemorian (Ds 2015:22).....	33
Bilaga 4	Lagrådets yttrande	34

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen antar regerings förslag till

1. lag om ändring i lagen (1993:335) om barnombudsmannen,
2. lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:335) om Barnombudsman

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1993:335) om Barnombudsman

dels att 7 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 8 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §¹

Barnombudsmannen *skall* genast till socialnämnden anmäla om ombudsmannen i sin verksamhet får kännedom om att ett barn *misshandlas i hemmet eller om det i annat fall måste antas att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd. Om det finns särskilda skäl får anmälan till socialnämnden göras även i andra fall.*

Ombudsmannen får lämna socialnämnden alla uppgifter som kan vara av betydelse för utredning av ett barns behov av skydd.

Barnombudsmannen *är skyldig att genast anmäla till socialnämnden om ombudsmannen i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa.*

Barnombudsmannen är skyldig att lämna uppgifter om det förhållande anmälningsplikten omfattar.

8 §

Barnombudsmannen får lämna
1. *socialnämnden uppgifter som kan vara av betydelse för utredning av ett barns behov av stöd och skydd,*

2. *Inspektionen för vård och omsorg uppgifter som kan vara av betydelse för myndighetens tillsyn.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

¹ Senaste lydelse 2002:377.

2.2 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Häri genom föreskrivs att 33 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

33 kap.

3 §

Sekretessen enligt 2 § hindrar inte att Barnombudsmannen gör anmälan och lämnar uppgift till socialnämnden enligt vad som föreskrivs i lagen (1993:335) om Barnombudsman.

Sekretessen enligt 2 § hindrar inte att Barnombudsmannen gör anmälan och lämnar uppgift till socialnämnden *eller lämnar uppgift till Inspektionen för vård och omsorg enligt vad som föreskrivs i lagen (1993:335) om Barnombudsman.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

3 Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade den 16 juni 2011 (S2011/5896/FST) att ge Barnombudsmannen i uppdrag att utvärdera den praktiska tillämpningen av anmälningsskyldigheten enligt 7 § lagen (1993:335) om Barnombudsman. Barnombudsmannen skulle vidare ange om det fanns behov av författningsändringar samt föreslå de författningsändringar som bedömdes nödvändiga. Uppdraget skulle genomföras i samråd med andra berörda aktörer och redovisas till Regeringskansliet senast den 31 augusti 2012.

Barnombudsmannens redovisning ledde till utarbetandet av promemorian Barnombudsmannens anmälningsskyldighet (Ds 2015:22). En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 1* och dess författningsförslag i *bilaga 2*. Promemorian har remissbehandlats. I *bilaga 3* finns en förteckning över remissinstanserna. En sammanställning av remissvaren finns tillgänglig i Socialdepartementet (dnr S2015/03029/FST).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 8 juni 2017 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 2*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 4*. I förhållande till lagrådsremissens förslag har vissa språkliga och redaktionella ändringar gjorts.

4 Bakgrund

4.1 Inledning

Barnombudsmannen har uppmärksammat regeringen på behovet av en översyn av reglerna om myndighetens anmälningsskyldighet till socialnämnden med anledning av att myndighetens kontakter med barn och unga har ökat, särskilt med barn i utsatta situationer, men även på grund av att nu gällande bestämmelser har medfört vissa tillämpningsproblem hos myndigheten. Därtill finns ett behov av översyn mot bakgrund av en ändring i socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, som trädde i kraft den 1 januari 2013 (SFS 2012:776).

4.2 Barnombudsmannen

Barnombudsmannen bildades 1993 och har, enligt lagen (1993:335) om Barnombudsman, till uppgift att företräda barns och ungas rättigheter och intressen mot bakgrund av Sveriges åtagande enligt Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). I myndighetens uppgifter ingår att driva på genomförandet och bevaka efterlevnaden av barnkonventionen och särskilt uppmärksamma att lagar och andra författningar, samt tillämpningen av dem, stämmer överens med barnkon-

ventionen. Inom sitt verksamhetsområde ska myndigheten för regeringen föreslå de författningsändringar eller andra åtgärder som behövs för att barns och ungas rättigheter och intressen ska tillgodoses. Myndigheten ska också informera, bilda opinion och ta initiativ till lämpliga åtgärder i övrigt. Barnombudsmannen ska företräda barns och ungas rättigheter och intressen i den allmänna debatten samt samla kunskap och sammanställa statistik om barns och ungas levnadsvillkor. Myndigheten ska även följa den internationella utvecklingen när det gäller barnkonventionens tolkning och tillämpning.

Enligt förordningen (2007:1021) med instruktion för Barnombudsmannen ska myndigheten vid fullgörande av sina ovan beskrivna uppgifter systematiskt och återkommande följa upp och utvärdera tillämpningen av barnkonventionen i berörda verksamheter hos förvaltningsmyndigheter, kommuner och landsting. Barnombudsmannen ska förmedla och föra en dialog om slutsatser och iakttagelser med de myndigheter och huvudmän som är berörda. Utifrån uppföljningar och utvärderingar ska myndigheten också genomföra insatser som bidrar till att utveckla och sprida kunskap om tillämpningen av barnkonventionen.

Barnombudsmannen har inte till uppgift att ägna sig åt enskilda ärenden och har heller inget tillsynsansvar. Däremot har myndigheten befogenhet att, enligt 5 § lagen (1993:335) om Barnombudsman begära in uppgifter från förvaltningsmyndigheter, kommuner och landsting om vilka åtgärder som vidtagits i verksamheten för att genomföra barns och ungas rättigheter enligt barnkonventionen. Förvaltningsmyndigheter, kommuner och landsting är också skyldiga att på Barnombudsmannens uppmaning komma till överläggningar med denne.

Även om Barnombudsmannen inte kan agera i ett enskilt ärende har myndigheten likt andra verksamheter som arbetar direkt med barn och unga anmälningsskyldighet till socialnämnden. Myndigheten ska, enligt 7 § lagen (1993:335) om Barnombudsman, genast anmäla till socialnämnden om ombudsmannen i sin verksamhet får kännedom om att ett barn misshandlas i hemmet eller om det i annat fall måste antas att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd. Myndigheten anmälde 41 ärenden till socialnämnden år 2015 och 48 ärenden år 2016 (Barnombudsmannens årsredovisning 2016).

4.2.1 Myndighetens kontakter med barn och unga

Barnombudsmannen har bl.a. i uppdrag att företräda barns och ungas rättigheter och intressen mot bakgrund av Sveriges åtagande enligt barnkonventionen. För att som ombudsman kunna ha ett barnperspektiv på en generell nivå krävs djup kunskap om barns och ungas situation och behov. Barn och unga är ingen homogen grupp. Det är flickor och pojkar i olika åldrar med skilda behov och förutsättningar utifrån erfarenheter, funktionsnedsättning eller tillhörighet till etnisk eller kulturellt grupp. Barn kan även befinna sig i en utsatt situation. Det kan röra sig om barn som söker asyl eller barn som lever i en familj där det förekommer missbruk. Barnombudsmannen måste därför ha en omfattande kunskap om olika perspektiv och livsvillkor. Att nå dessa barn och unga och ge dem

möjlighet att komma till tals är mycket viktigt för att deras rättigheter ska bli respekterade.

En förutsättning för att Barnombudsmannen ska kunna företräda barns och ungas intressen och bevaka deras rättigheter i samhället är att Barnombudsmannen baserar sin verksamhet på direkta och indirekta kontakter med barn och unga. Barn och unga själva är den mest värdefulla informationskällan. Det samlade informationsmaterialet ger en god bild av barns och ungas levnadsvillkor och tjänar som underlag för Barnombudsmannens arbete.

För att Barnombudsmannen ska kunna uttala sig i en fråga och företräda barns och ungas intressen på ett trovärdigt sätt krävs det ett representativt underlag (prop. 2001/02:96 s. 18). Det är av oerhörd vikt för myndigheten att behålla en hög nivå av trovärdighet, legitimitet och förtroende från den grupp som myndigheten företräder. Om barn och unga tappar förtroendet för Barnombudsmannen kan myndigheten inte utföra sitt arbete som företrädare i många viktiga frågor, särskilt för barn och unga som lever i utsatta situationer och som därmed har svårare att känna tillit.

Sedan Barnombudsmannen bildades har myndighetens kontakter med barn och unga successivt ökat. Många barn och unga vänder sig till myndigheten för att få råd i enskilda ärenden. Att många barn och unga söker sig till Barnombudsmannen är ett tecken på att många känner till myndigheten och dess roll som företrädare för barnets rättigheter. De barn som på eget eller en vuxens initiativ vänder sig till myndigheten kan känna sig utsatta och inte veta vart de kan vända sig för att få stöd och hjälp. Barnombudsmannen har då en viktig roll i att kunna hänvisa barnet till rätt instans i samhället (prop. 2001/02:96 s. 19).

De flesta kontakter som Barnombudsmannen har med barn och unga är dock på myndighetens initiativ. Barnombudsmannen lyssnar regelmässigt på barn och unga med hjälp av en metod utvecklad av myndigheten benämnd *Unga Direkt*. De flesta barn som Barnombudsmannen träffar har levt eller lever i en utsatt situation. Myndigheten träffar exempelvis barn som varit utsatta för våld, barn som är eller har varit placerade utanför det egna hemmet, barn till frihetsberövade föräldrar, barn som är misstänkta för brott och barn som levt eller lever med psykisk ohälsa. Men myndigheten träffar också barn till exempel i skolklasser där barnens olika bakgrunder är okända för Barnombudsmannens medarbetare.

4.3 Uppdrag till Barnombudsmannen

I regeringens proposition 1993/94:107 s. 15 gjordes bedömningen att utformningen av Barnombudsmannens anmälningsskyldighet kunde behöva prövas på nytt när verksamheten varit i gång en tid. Avsikten var då att Barnombudsmannen skulle få i uppdrag att inom två år utvärdera den praktiska tillämpningen av anmälningsskyldigheten i en rapport till regeringen.

Regeringen gav år 2011 Barnombudsmannen i uppdrag att utvärdera tillämpningen av anmälningsskyldigheten enligt lagen (1993:335) om

Barnombudsman (dnr S2011/5896/FST). Myndigheten skulle bl.a. utvärdera den praktiska tillämpningen av anmälningsskyldigheten och vid behov föreslå de lagändringar som bedömdes nödvändiga.

Barnombudsmannen redovisade uppdraget år 2012 och uppmärksammade då regeringen på behovet av en översyn med anledning av att kontakten med barn och unga har ökat men även på grund av att Barnombudsmannens anmälningsskyldighet medför vissa tillämpningsproblem för myndigheten.

4.4 Barnombudsmannens redovisning av uppdraget

I sin redovisning av uppdraget gjorde Barnombudsmannen bedömningen att det inte fanns någon anledning till att myndighetens anmälningsskyldighet skulle skilja sig från anmälningsskyldigheten i socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, enligt den då gällande lydelsen. Den 1 januari 2013 ändrades anmälningsskyldigheten i 14 kap. 1 § SoL (SFS 2012:776) och Barnombudsmannen menar att samma kriterier för anmälningsskyldigheten som gäller enligt SoL även bör gälla i fråga om Barnombudsmannens anmälningsskyldighet.

Enligt Barnombudsmannen finns i den nuvarande regleringen ett krav på att myndigheten ska göra en bedömning av barnets behov av skydd som är näst intill omöjlig att göra för andra än socialnämnden. Det är viktigt att myndigheter som har anmälningsskyldighet behandlar information om att ett barn riskerar att fara illa på ett likvärdigt sätt. Barnombudsmannen ser inga risker när det gäller förtroendet för myndigheten. Myndighetens uppfattning är att barn och unga som varit i kontakt med Barnombudsmannen och som på ett eller annat sätt far illa snarare förväntar sig att Barnombudsmannen ska göra en anmälan eller på annat sätt hjälpa barnet.

När det gäller uppgiftsskyldigheten för myndigheten gör Barnombudsmannen bedömningen att det i denna del inte ska göras någon ändring. Med hänsyn till myndighetens särskilda karaktär som företrädare för barn och unga måste barn som vänder sig till Barnombudsmannen kunna känna förtroende för ombudsmannen och förlita sig på att inga uppgifter som är känsliga eller skadliga för barnet lämnas ut av myndigheten. Det kan, enligt Barnombudsmannen, till exempel röra sig om uppgiftslämnarens namn när barnet självt är uppgiftslämnare och berättar om sin hemsituation.

I redovisningen föreslår Barnombudsmannen även att det bör införas en möjlighet, men ingen skyldighet, för myndigheten att lämna uppgifter till tillsynsmyndigheten för socialtjänsten och hälso- och sjukvården, Inspektionen för vård och omsorg (IVO). Anledningen till det är att Barnombudsmannen bland annat vill kunna uppmärksamma IVO på missförhållanden inom socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens verksamhetsområden. Det kan exempelvis röra sig om situationer när ett barn inte är placerat av samma kommun som den kommun där ett familjehem, hem för vård eller boende (HVB) eller särskilt ungdomshem där barnet vistas är beläget, barnet inte självt vet vilken kommun som placerat honom eller henne, barnet upplever att socialsekreteraren inte agerar på

5 Gällande rätt

5.1 FN:s konvention om barnets rättigheter

Sverige ratificerade FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) 1990 och har därigenom förbundet sig att leva upp till konventionens bestämmelser. Barnkonventionen slår fast att barn är egna individer med särskilda rättigheter och att barndomen har ett värde i sig själv. Konventionen innehåller medborgerliga, politiska, ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.

Konventionen innehåller fyra grundprinciper, artiklarna 2, 3, 6 och 12. Grundprinciperna är vägledande för hur övriga rättigheter i konventionen ska tolkas, men de har också en självständig betydelse och ska vara utgångspunkt i beslut och åtgärder som kan röra enskilda barn eller grupper av barn.

Artikel 2 innehåller den s.k. icke-diskrimineringsprincipen som innebär att alla barn inom en stats jurisdiktion, utan åtskillnad av något slag, ska tillförsäkras de rättigheter som anges i barnkonventionen. Enligt artikel 3 ska barnets bästa komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn. Artikel 6 slår fast alla barns rätt till livet och konventionsstaterna ska till det yttersta av sin förmåga säkerställa barnets överlevnad och utveckling. Av artikel 12 framgår att konventionsstaterna ska tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

Enligt artikel 19 ska konventionsstaterna vidta alla lämpliga lagstiftnings-, administrativa och sociala åtgärder samt åtgärder i utbildnings- syfte för att skydda barnet mot alla former av fysiskt och psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, innefattande sexuella övergrepp, medan barnet är i föräldrarnas eller den ena förälderns, vårdnadshavares eller annan persons vård. Vidare slås det fast i bestämmelsen att sådana skyddsåtgärder, på det sätt som är lämpligt, bör innefatta effektiva förfaranden såväl för upprättandet av sociala program som syftar till att ge barnet och dem som har hand om barnet nödvändigt stöd, som för andra former av förebyggande och för identifiering, rapportering, remittering, undersökning, behandling och uppföljning av fall av ovan beskrivna sätt att behandla barn illa samt, om så är lämpligt, förfaranden för rättsligt ingripande.

Som grund för arbetet med barns rättigheter i Sverige har riksdagen antagit två strategier sedan Sverige ratificerade konventionen. Strategin för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige gällde åren 1999–2010. Riksdagen antog 2010 en ny strategi för barnrättsarbete genom propositionen Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige (prop. 2009/10:232). Strategin, som innehåller nio principer, är ett av regeringens viktigaste verktyg i arbetet med barnrätts-

politiken. Den vänder sig till riksdag, regering, myndigheter, landsting och kommuner och syftar till att stärka barnets rättigheter. Bland annat ska all lagstiftning som rör barn utformas i överensstämmelse med barnkonventionen, barnets fysiska och psykiska integritet ska respekteras i alla sammanhang och aktörer inom olika verksamheter som rör barn ska stärka barnets rättigheter genom samverkan.

5.2 Anmälnings- och uppgiftsskyldighet enligt socialtjänstlagen

Socialnämndens ansvar

Socialnämnden ska, enligt 5 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, bl.a. verka för att barn och ungdomar växer upp under trygga och goda förhållanden, bedriva uppsökande verksamhet och annat förebyggande arbete för att förhindra att barn och ungdom far illa. I nära samarbete med hemmen ska socialnämnden sörja för att barn och ungdom som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver.

Enligt 11 kap. 1 § SoL ska socialnämnden utan dröjsmål inleda utredning av vad som genom ansökan, anmälan eller på annat sätt har kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av nämnden. När en anmälan rör barn eller unga ska socialnämnden, enligt 11 kap. 1 a § första stycket SoL, genast göra en bedömning av om barnet eller den unge är i behov av omedelbart skydd, en s.k. skyddsbedömning. En s.k. förhandsbedömning ska, enligt samma bestämmelse andra stycket, leda till att beslut att inleda eller inte inleda utredning ska fattas inom fjorton dagar efter det att anmälan har kommit in, såvida det inte redan pågår en utredning om barnet eller den unge. Fjortondagarsgränsen är dock inte absolut. Tidsperioden kan förlängas om det finns synnerliga skäl för detta, dvs. i rena undantagsfall (prop. 2012/13:10 s. 132).

Anmälan till socialnämnden

För att socialtjänsten ska kunna fullgöra sin uppgift att förebygga, erbjuda stödinsatser eller vidta åtgärder till barns skydd behöver socialnämnden få kännedom om att ett barn far illa. I 14 kap. 1 § c SoL uppmanas därför *var och en*, dvs. såväl allmänheten som sådana myndigheter och yrkesverksamma som inte är anmälningsskyldiga, som får kännedom eller misstänker att ett barn far illa att anmäla detta till socialnämnden.

Av 14 kap. 1 § första stycket SoL framgår att en rad *myndigheter och yrkesverksamma* är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa. Det handlar bl.a. om myndigheter vars verksamhet berör barn och unga, anställda hos sådana myndigheter och om viss, i bestämmelsen angiven, enskild verksamhet.

Bestämmelsen har fått ändrad lydelse från den 1 januari 2016 (SFS 2012:776). Det tidigare kriteriet för anmälningsskyldighet, att anmälan skulle göras vid "kännedom om något som kan innebära att socialnämnden

den behöver ingripa till ett barns skydd”, har numera ersatts av kriteriet ”får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa.” Förändringen gjordes i syfte att förtydliga när en anmälan ska göras. Formuleringen förutsätter inte någon förkunskap om socialtjänstens arbete och anmälaren är inte tvungen att sätta sig in i om socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd. Den nya formuleringen utgår i stället från anmälarens egna iakttagelser och oro för barnet (prop. 2012/13:10 s. 46).

Av äldre förarbeten framgår att anmälningsplikten inte förutsätter att det ska vara klarlagt att socialnämnden behöver ingripa. Även förhållanden som är svårbedömda eller obestyrkta ska alltså anmälas, om de tyder på att ett barn kan vara i behov av stöd eller hjälp från socialnämndens sida. Det ankommer på socialnämnden att undersöka vilken grund som kan finnas för uppgiften och utreda det eventuella behovet av åtgärder (prop. 1989/90:28 s. 131 f).

Det går inte att tydligt ange den exakta tidpunkten när en anmälan ska göras. Viss vägledning ges i prop. 2002/03:53 s. 46 f. Det kan t.ex. avse barn och unga som i hemmet utsätts för fysiskt eller psykiskt våld, sexuella övergrepp, kränkningar, fysisk eller psykisk försummelse eller som har allvarliga relationsproblem i förhållande till sin familj. Vidare ingår barn och unga som far illa på grund av sitt eget beteende, exempelvis på grund av missbruk, kriminalitet och annat självdestruktivt beteende eller som utsätts för hot, våld eller andra övergrepp från jämnåriga. Barn med stora problem i skolsituationen föranledda av en social problematik kan också anses ingå i målgruppen (prop. 2012/13:10 s. 46 f). Vad som innefattas i begreppet ”fara illa” varierar beroende på barnets ålder och förhållandena i övrigt (prop. 2012/13:10 s. 136).

De som är verksamma inom offentlig eller privat familjerådgivning (jfr definitionen i 5 kap. 3 § SoL) har en begränsad anmälningsskyldighet. De är, enligt 14 kap. 1 § andra stycket SoL, skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om att ett barn utnyttjas sexuellt eller utsätts för fysisk eller psykisk misshandel i hemmet. Anmälningsplikten gäller alla former av sexuellt utnyttjande och någon direkt koppling till brottsbalkens bestämmelse om straff för sexuellt utnyttjande bör inte göras (prop. 1995/96:117 s. 16).

Av 14 kap. 1 § fjärde stycket framgår att i fråga om Barnombudsmanen gäller bestämmelserna i 7 § lagen (1993:335) om Barnombudsman.

Uppgiftsskyldighet

Av 14 kap. 1 § tredje stycket SoL framgår att myndigheter, befattningshavare och yrkesverksamma som anges i första stycket, dvs. de som är anmälningsskyldiga, är skyldiga att lämna socialnämnden alla uppgifter som kan vara av betydelse för utredning av ett barns behov av stöd och skydd. Uppgiftsskyldigheten gäller alltså samma kategorier som har anmälningsskyldighet med undantag för dem som är verksamma inom familjerådgivning.

Bestämmelsen om uppgiftsskyldighet (tidigare 71 § socialtjänstlagen [1980:620]) tillkom efter det att socialtjänstreformen beslutats. I regeringens proposition om lag om vård av missbrukare i vissa fall m.m. föreslogs en bestämmelse om anmälnings- och uppgiftsskyldighet enligt den lagen (prop. 1981/82:8). Enligt 30 § tredje stycket i förslaget skulle

myndigheter som angavs i första stycket vara skyldiga att lämna socialnämnden alla uppgifter som kunde vara av betydelse för utredning enligt lagen om vård av missbrukare i vissa fall, förkortad LVM. Lagrådet uttalade i det sammanhanget bl.a. följande (prop. 1981/82:8 s. 118 f).

När i författning anges att skyldighet föreligger att anmäla visst förhållande måste det anses vara en längre gående förpliktelse än att lämna uppgifter. Härav måste anses följa att med en föreskriven anmälningsplikt följer skyldighet att lämna uppgifter om det förhållande anmälningsplikten omfattar. Verkan blir därför att en bestämmelse om anmälningsplikt bryter genom sekretesskyddet på samma sätt som en regel om uppgiftsskyldighet.

En annan fråga är om det anses lämpligt med överensstämmelse mellan området för anmälningskyldigheten och området för uppgiftsskyldigheten. Om, som inte kan anses osannolikt, det stundom anses önskvärt att uppgiftsskyldighet gäller ett något vidare område än det anmälningsplikten avser, erfordras vid sidan om bestämmelsen om anmälningsplikten en regel om uppgiftsskyldigheten.

En granskning från dessa principiella synpunkter av de föreliggande bestämmelserna synes giva följande vid handen. Myndigheter som avses i första stycket är enligt föreskriften i detta stycke skyldiga att göra anmälan om de får kännedom om att någon kan antagas vara i behov av vård enligt LVM. I sådant fall föreligger också på grund av denna regel uppgiftsskyldighet. Den i tredje stycket upptagna regeln om uppgiftsskyldighet gäller alla uppgifter som kan vara av betydelse för utredningen enligt LVM. En vidare skyldighet får anses följa av denna bestämmelse än av den i första stycket upptagna. Som exempel kan anföras följande fall. En skyddskonsulent, som inte har kännedom om att hans skyddsling kan antagas vara i behov av vård enligt LVM och som därför ej är anmälningskyldig, får en förfrågan från socialnämnden med anledning av en utredning nämnden igångsatt för att klarlägga om nämnden skall göra ansökan hos länsrätten om vård av konsulentens skyddsling. I ett sådant fall synes uppgiftsskyldighet för skyddskonsulenten ej följa av första stycket men väl av tredje stycket.

En av Lagrådets ledamöter (regeringsrådet Hilding) erinrade om att motsvarande bestämmelse i 71 § SoL, om anmälningskyldighet till skydd för barn och ungdom, saknade motsvarighet till den föreslagna uppgiftsskyldigheten till utredning enligt LVM. Med hänvisning till det anförda och till vikten av att barn och ungdomar som befinner sig i en utsatt situation får den vård eller det skydd de behöver föreslog Socialutskottet att 71 § SoL skulle kompletteras med en regel om uppgiftsskyldighet till utredning av en underårigs behov av skydd. Tillägget, anförde utskottet, avser de enligt samma paragraf redan anmälningskyldiga myndigheterna och befattningshavarna (SoU 1981/82:22 s. 34).

Även bestämmelsen avseende uppgiftsskyldighet ändrades den 1 januari 2013 (SFS 2012:776). Enligt tidigare lydelse skulle anmälningskyldiga vara skyldiga att lämna socialnämnden alla uppgifter som kan vara av betydelse för utredning av ett barns behov av skydd. Efter ändringen avser uppgiftsskyldigheten uppgifter som kan vara av betydelse för utredningen av ett barns behov av *stöd och skydd*. Formuleringen tydliggör att uppgifterna både avser insatser med tvång och frivilliga insatser och motsvarar samma begrepp som används för utredningar.

Det sagda innebär i fråga om 14 kap. 1 § SoL att med en föreskriven anmälningskyldighet (första stycket) följer en skyldighet att lämna uppgifter om det förhållande anmälningsplikten omfattar. Uppgiftsskyldigheten i tredje stycket gäller ett vidare område än det som anmälningskyldigheten avser och även i fall då det inte finns någon anmälningsplikt enligt första stycket.

5.3 Barnombudsmannens anmälnings- och uppgiftsskyldighet

Prop. 2017/18:19

Enligt 7 § första stycket lagen (1993:335) om Barnombudsman ska Barnombudsmannen genast anmäla till socialnämnden om ombudsmannen i sin verksamhet får kännedom om att ett barn misshandlas i hemmet *eller* om det i annat fall måste antas att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd.

Barnombudsmannens anmälningskyldighet skiljer sig från anmälningskyldigheten i socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, som i nuvarande lydelse stadgar att myndigheter, befattningshavare och yrkesverksamma är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa.

När Barnombudsmannen inrättades år 1993 var avsikten inte att myndighetens verksamhet skulle beröra enskilda barn och ungdomar utan övergripande principiella frågor som angår barn och ungdomar samt författningar och deras tillämpning på det området. Enligt förarbetena till den nu gällande bestämmelsen om Barnombudsmannens anmälningskyldighet har det ändå ansetts finnas behov av en viss anmälningskyldighet även om den inte skulle vara lika vidsträckt som i SoL. En anmälningskyldighet skulle kunna motverka Barnombudsmannens möjligheter att få tillgång till den information som barn och unga vill lämna till myndigheten. För det fall uppgifterna används på ett sätt som barnet inte räknat med ansågs det finnas en risk att en del av förtroendet för Barnombudsmannen skulle gå förlorat, enligt förarbetena. Eftersom det kunde befaras att barn och unga som väljer att vända sig till Barnombudsmannen i stället för en annan myndighet skulle kunna gå miste om stöd- och hjälpinsatser som de är i behov av, ansågs det ändå finnas ett behov av anmälningskyldighet i myndighetens verksamhet. Konklusionen blev att en särskild reglering skulle införas för Barnombudsmannen (prop. 1993/94:107 s. 13-14).

Vad gäller den närmare innebörden av anmälningsplikten framgår det av 7 § första stycket *första meningen* i lagen om Barnombudsman att Barnombudsmannen genast ska anmäla till socialnämnden om ombudsmannen i sin verksamhet får kännedom om att ett barn misshandlas i hemmet *eller* om det i annat fall måste antas att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd.

Det innebär enligt förarbetena att Barnombudsmannen har skyldighet att anmäla *dels* om ett barn misshandlas i hemmet *dels* om det i andra fall måste antas att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd. Begreppet misshandel omfattar även psykisk misshandel. Barnombudsmannen är sålunda skyldig att göra en anmälan om myndigheten får kännedom om att ett barn t.ex. har utsatts för sexuellt övergrepp även om inte fysiska skador har uppkommit (prop. 1993/94:107 s. 14).

I förarbetena sägs vidare att anmälningskyldigheten skiljer sig från då gällande 71 § SoL främst därigenom att det krävs att det av den information som Barnombudsmannen har "måste antas" att socialnämnden behöver ingripa. För att Barnombudsmannen ska vara skyldig att göra anmälan krävs alltså en ganska hög grad av sannolikhet för att det behövs åtgärder från socialnämndens sida. I SoL ställs inte lika höga krav på att

det ska bedömas att det fanns ett behov av åtgärder (..känedom om något som kan innebära att..). Avsikten med bestämmelsen i SoL är att uppgiften ska utredas och bedömas av socialnämnden. Barnombudsmannen har getts ett större utrymme för egen bedömning (prop. 1993/94:107 s. 14).

Av 7 § första stycket *andra meningen* lagen om Barnombudsman framgår att om det finns särskilda skäl får anmälan till socialnämnden göras även i andra fall. Barnombudsmannen har alltså också *möjlighet* att göra anmälan till socialnämnden om i andra fall särskilda skäl talar för det. Det kan t.ex. gälla vissa situationer som avses i SoL som inte omfattas av ombudsmannens anmälningsskyldighet. Någon skyldighet att göra anmälan finns inte i dessa fall (prop. 1993/94:107 s. 14).

Barnombudsmannen har alltså enligt nu gällande bestämmelse en anmälningsskyldighet dels om ett barn misshandlas i hemmet, dels om det i annat fall måste antas att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd. BO har också möjlighet att göra anmälan även i andra fall om det finns särskilda skäl.

Av 7 § andra stycket lagen om Barnombudsman framgår att ombudsmannen *får* lämna socialnämnden alla uppgifter som kan vara av betydelse för utredning av ett barns behov av skydd. Bestämmelsen har enligt förarbetena betydelse i fall där Barnombudsmannen inte är anmälningsskyldig till socialnämnden, t.ex. på grund av att Barnombudsmannen inte har tillräckligt med sakinformation. Barnombudsmannen är då, enligt denna bestämmelse, oförhindrad att lämna uppgifter till socialnämnden som kan vara av betydelse för utredning av en underårigs behov av skydd. Som påpekats i förarbetena följer med en föreskriven anmälningsplikt, så som föreskrivs i 7 § första stycket, en skyldighet att lämna uppgifter om det förhållande anmälningsplikten omfattar (prop. 1993/94:107 s. 15 och 19 med hänvisning till Lagrådets yttrande i prop. 1981/82:8 s. 118, se även avsnitt 5.2). Någon skyldighet att därutöver lämna uppgifter på sätt som föreskrivs i SoL finns alltså inte.

Mot bakgrund av den särskilda karaktär av personligt ombudsmannainstitut som myndigheten utgör skiljer sig Barnombudsmannens anmälningsskyldighet även från den anmälningsskyldighet som föreskrivs i SoL på så vis att den inte gäller *anställda* på Barnombudsmannen, utan själva myndigheten. En anställd på Barnombudsmannen som får en uppgift som kan föranleda en anmälan till socialnämnden bör, enligt förarbetena, således rapportera det till ombudsmannen som i sin tur får avgöra om en anmälan ska upprättas och skickas till socialnämnden (prop. 1993/94:107 s. 15).

5.4 Offentlighets- och sekretesslagen

Utgångspunkten för Barnombudsmannens arbete med barn- och ungdomsfrågor är att det inte ska vara individriktat utan att bevakningen av dessa frågor ska vara övergripande. Därmed har Barnombudsmannens verksamhet ansetts kunna bedrivas med stor öppenhet. Detta arbetssätt har emellertid inte ansetts kunna utesluta att viss del av verksamheten behöver skyddas av sekretess. Det kan förekomma att barn eller föräldrar

vänder sig till ombudsmannen med uppgifter som för den enskilde är mycket känsliga och därför fordrar att de inte offentliggörs. Likaså kan ombudsmannen behöva inhämta viss information från andra myndigheter. Att uppgifter inom Barnombudsmannens verksamhet är sekretessbelagda kan få betydelse dels vid bedömningen av risken för skada e.d. när det är fråga om huruvida en uppgift kan lämnas ut eller inte dels för om en enskild person vill lämna sitt medgivande till att en sekretesskyddad uppgift får lämnas vidare till Barnombudsmannen. Av dessa skäl har det ansetts lämpligt med ett sekretesskydd hos Barnombudsmannen (prop. 1993/94:107 s. 12).

Sekretess gäller i verksamhet enligt lagen (1993:335) om Barnombudsman för uppgift om en enskilds personliga förhållanden om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men (33 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen [2009:400], förkortad OSL). Bestämmelsen innehåller ett omvänt skaderekvisit vilket innebär att det råder en presumtion för sekretess och att uppgifter om enskilda personer får lämnas ut endast om det står klart att den enskilde inte lider men. Sekretessen gäller ombudsmannen och samtliga medarbetare på Barnombudsmannen.

Barnombudsmannen har lika stark sekretess avseende uppgifter om enskilda personer som socialtjänsten (26 kap. 1 § OSL).

Eftersom en vårdnadshavare har ansvar för och företräder sitt barn, har vårdnadshavaren som regel rätt att ta del av och förfoga över sekretesskyddade uppgifter om barnet. De förpliktelser som innefattas i vårdnaden enligt föräldrabalken, förkortad FB, (6 kap. 2 och 11 §§) förutsätter att vårdnadshavaren har insyn i barnets angelägenheter. Det är också viktigt att betydelsefulla uppgifter kan lämnas ut till föräldrarna.

Vårdnadshavarens rätt och skyldighet att bestämma i frågor om barnets personliga angelägenheter tunnas emellertid ut då barnet blir äldre. I 6 kap. 11 § FB föreskrivs att vårdnadshavaren i takt med barnets stigande ålder och utveckling ska ta allt större hänsyn till barnets synpunkter och önskemål. Det innebär att barnet i takt med stigande ålder och utveckling får rätt till visst skydd för sin integritet gentemot sina föräldrar.

Oavsett ett barns ålder kan det i vissa fall antas att den underårige lider betydande men om uppgiften röjs för vårdnadshavarna. I sådana fall medger bestämmelsen i 12 kap. 3 § första stycket OSL att sekretesskyddade uppgifter om ett barn får hemlighållas för barnets vårdnadshavare.

Sekretess gäller även mellan myndigheter. Enligt 8 kap. 1 § OSL får en uppgift för vilken sekretess gäller enligt OSL inte röjas för enskilda eller för andra myndigheter, om inte annat anges i OSL eller i lag eller förordning som OSL hänvisar till. Det finns en sådan sekretessbrytande bestämmelse i 33 kap. 3 § OSL av vilken det framgår att sekretessen enligt 2 § inte hindrar att Barnombudsmannen gör anmälan och lämnar uppgifter till socialnämnden enligt vad som föreskrivs i lagen om Barnombudsman.

Barnombudsmannen får även lämna uppgifter till en åklagarmyndighet eller polismyndighet när det finns misstanke om brott mot liv och hälsa, brott mot frihet och frid, sexualbrott eller brott som avses i lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor i fråga om någon som inte har fyllt arton år (10 kap. 21 och 23 §§ OSL). Myndigheten har dock ingen skyldighet att göra en polisanmälan.

I 10 kap. 27 § OSL finns den så kallade generalklausulen som innebär att en sekretessbelagd uppgift får lämnas till en myndighet om det är uppenbart att intresset av att uppgiften lämnas har företräde framför det intresse som sekretessen ska skydda. Generalklausulen gäller dock inte inom socialtjänsten. Också Barnombudsmannens verksamhet har undantagits från generalklausulens tillämpningsområde (10 kap. 27 § andra stycket OSL) för att inte riskera att en del av förtroendet för Barnombudsmannen går förlorat. Myndighetens behov av att lämna sekretessbelagda uppgifter till andra myndigheter anses tillgodosett genom anmälningsskyldigheten och möjligheten att lämna uppgifter till socialnämnden samt möjligheten att i vissa fall göra en polisanmälan. Barnombudsmannen är också undantagen den s.k. meddelarfriheten (33 kap. 5 § OSL).

Av 10 kap. 28 § första stycket OSL framgår att sekretess inte hindrar att en uppgift lämnas till en annan myndighet om uppgiftsskyldighet följer av lag eller förordning. Det finns ingen uppgiftsskyldighet som innebär att Barnombudsmannen ska lämna vissa uppgifter till myndighet som utövar tillsyn över annan verksamhet.

6 En ny anmälningsskyldighet för Barnombudsmannen

6.1 Barnombudsmannens anmälnings- och uppgiftsskyldighet

Regeringens förslag: Barnombudsmannen ska vara skyldig att genast anmäla till socialnämnden om myndigheten i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa.

Barnombudsmannen ska vara skyldig att lämna uppgifter om förhållanden som omfattas av anmälningsskyldigheten.

Möjligheten att i andra fall anmäla till socialnämnden upphävs.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som svarat tillstyrker eller har inga invändningar mot förslaget. Flera remissinstanser har dock lämnat synpunkter i fråga om Barnombudsmannens uppgiftsskyldighet. *Inspektionen för vård och omsorg (IVO)* är positiva till förslaget att Barnombudsmannens anmälningsskyldighet blir i överensstämmelse med anmälningsskyldigheten i socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL. IVO håller däremot inte med om skrivelsens tolkning av uppgiftsskyldigheten innebärande att Barnombudsmannen skulle åläggas att delge ”samtliga uppgifter i ett ärende” eftersom sådan uppgiftsskyldighet inte finns för andra myndigheter. Uppgiftsskyldigheten i 14 kap. 1 § tredje stycket SoL gäller enbart uppgifter som kan vara av betydelse för utredning. IVO menar att vidare att skrivelsen saknar bärande argument för att anställda hos Barnombudsmannen ska undantas från

anmälningsplikten. *Gotlands kommun* anför att förslaget medför att kommunens socialtjänst inte ges samma utredningsmöjligheter när Barnombudsmannen anmäler som i andra motsvarande fall. Staten vinner således i effektivitet utan att ge korresponderade effektivitet för kommunerna. Barnombudsmannen bör i konsekvens med anmälnings-skyldigheten omfattas av samma uppgiftsskyldighet som gäller för andra som omfattas av anmälnings-skyldigheten. *Göteborgs kommun* instämmer i att Barnombudsmannens möjlighet att lämna uppgifter i pågående utredningar till socialnämnden inte ska förändras men anser att det bör tydliggöras och framgå av lagtexten att Barnombudsmannen faktiskt har en uppgiftsskyldighet då ombudsmannen gjort anmälan till socialnämnden avseende de förhållanden anmälnings-skyldigheten omfattar. *Umeå kommun* anser att i praktiken kan undantaget från uppgiftsskyldighet medföra att det blir svårare att utreda barnets behov av stöd och skydd. Umeå kommun menar också att anställda vid myndigheten bör ha anmälnings-skyldighet på samma sätt som enligt SoL. *Akademikerförbundet SSR* är tveksamma till att Barnombudsmannen ska undantas från uppgiftsskyldighet för att i stället själv kunna avgöra vilka uppgifter som ska delges socialnämnden i samband med anmälan. Det är socialtjänstens uppgift att bedöma och värdera vilka uppgifter som är av betydelse för en utredning av barns behov av skydd. SSR tror inte att förtroendet för Barnombudsmannen skulle skadas om myndigheten omfattas av samma uppgiftsskyldighet som övriga myndigheter. *Forum för familjevård (FfF)* påpekar att i promemorian skrivs det enbart om förhållanden som kan anses omfattas av ”förhållande i hemmet” men inte något om ”den unges eget beteende.” Dessa förhållanden behöver också uppmärksammas vid den fortsatta beredningen. Barnombudsmannen ska även ha skyldighet och inte bara en möjlighet att lämna socialtjänsten uppgifter motsvarande bestämmelsen i 14 kap. 1 § tredje stycket SoL. FfF invänder mot argumentet att det finns en risk för att förtroendet för myndigheten skulle kunna skadas om Barnombudsmannen var tvungen att lämna ut uppgifter till nämnden. För att kunna fullgöra sitt allmänna ansvar för att barn och unga får växa upp under trygga och goda förhållanden är socialnämnden beroende av att få uppgifter från myndigheter och befattningshavare som kommit i kontakt med barnet och dennes familj. Det är endast socialnämnden som kan sammanställa alla uppgifter som kommit in om ett barn och bedöma behovet av insats. En uppgift som Barnombudsmannen anser vara av mindre vikt eller betydelse kan vara av avgörande betydelse för socialnämnden i dess bedömning. FfF anser att uppgiftsskyldigheten för Barnombudsmannen ska likställas med den uppgiftsskyldighet som gäller för andra myndigheter som är anmälnings-skyldiga. *Samhällets styvbarn* instämmer i promemorians motiv för att inte utsträcka uppgiftsskyldigheten. *Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)* menar att det inte ska göras någon förändring när det gäller avsaknaden av uppgiftsskyldigheten i denna del. *Unicef Sverige* tillstyrker förslaget att ingen ändring föreslås vad gäller uppgiftsskyldigheten. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* framhåller bl.a. att det är viktigt att den justerade bestämmelsen om anmälnings-skyldighet tillämpas konformt med grundprincipen om barnets bästa, liksom andra bestämmelser i barnkonventionen. I det avseendet lämnar promemorian inte tydligt svar på om det kan finnas skäl att ge Barnombudsmannen ett snävt utrymme att av

särskilda skäl, som grundar sig på barnkonventionens tillämpning, överväga andra lösningar än anmälan till socialnämnd. Länsstyrelsen efterlyser en analys om behov av en undantagsregel exempelvis i fall där barnet tydligt motsätter sig anmälan, t.ex. för att det kan medföra konsekvenser för nära och kära, och detta i ett skede när barnets identitet och förhållandena i övrigt klarlagts och tydligt faller inom anmälningskyldigheten. Länsstyrelsen efterlyser därför en analys av om det kan finnas behov av ett undantag till den föreslagna huvudregeln, såsom en möjlighet att av särskilda eller synnerliga skäl kunna avstå från anmälan till socialnämnden i enskilda fall. En sådan regel skulle kunna hänсыfta till krav om en tydlig konsekvensanalys utifrån en strikt tolkning av barnkonventionen, rådande praxis och barnets egna synpunkter. *Länsstyrelsens i Jönköpings län* har anfört att det bör övervägas att skapa en undantagsregel som, om det finns särskilda skäl som grundar sig på barnkonventionen, ger Barnombudsmannen möjlighet att finna andra lösningar än att göra anmälan till socialnämnd.

Skälen för regeringens förslag

Anmälningskyldighet

Anledningen till att Barnombudsmannen i dag har en begränsad anmälningskyldighet är att myndigheten var tänkt att arbeta övergripande på strukturell nivå med barn- och ungdomsfrågor snarare än direkt med enskilda barn eftersom myndigheten inte handlägger enskilda ärenden. Det har ändå ansetts finnas ett visst behov av en anmälningskyldighet som dock inte skulle vara lika vidsträckt som anmälningskyldigheten i SoL. Ett skäl till detta var bl.a. att det ansågs finnas en risk för att förtroendet för Barnombudsmannen skulle skadas och att myndigheten inte skulle få tillgång till viktig information från barn och unga.

Av promemorian framgår att så inte har blivit fallet utan snarare tvärtom. Antalet kontakter med barn och unga i utsatta situationer har ökat vilket medför att myndigheten oftare ställs inför olika situationer som kan föranleda en anmälan till socialnämnden. Myndighetens anmälningskyldighet är en viktig del av förtroendet för Barnombudsmannen. De flesta barn och unga som anförtror myndigheten uppger om en svår situation och som väljer att inte vara anonyma vill att Barnombudsmannen ska göra något för att hjälpa dem både när det gäller vägledning och behovet av skydd.

Anmälningskyldigheten i 14 kap. 1 § SoL gäller för myndigheter, befattningshavare och yrkesverksamma som kommer i kontakt med barn och ungdomar och deras förhållanden på ett sådant sätt att de kan få indikationer om att ett barn far illa. Barnombudsmannen är i dag också en myndighet som kan få sådana indikationer. Regeringen delar därför den uppfattning som anförts i promemorian att det numera inte finns någon anledning att Barnombudsmannens anmälningskyldighet ska skilja sig från övriga myndigheters skyldighet att göra anmälan till socialnämnden. Efter den föreslagna ändringen kommer regleringen i fråga om anmälningskyldigheten att överensstämma med SoL och bli lättare att tillämpa för myndigheten.

Regeringen anser inte att det är ändamålsenligt att undanta Barnombudsmannen från anmälningsskyldighet till socialnämnden. Alla myndigheter som kommer i kontakt med barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa är skyldiga att ta hänsyn till barnets bästa och i övrigt vad som föreskrivs i barnkonventionen. Barnombudsmannen bör därför inte ha någon särställning i fråga om att välja att göra anmälan eller inte.

Barnombudsmannen har i dag *möjlighet*, enligt 7 § första stycket andra meningen lagen om Barnombudsman, att om det finns särskilda skäl göra en anmälan även i andra fall än då anmälningsskyldighet föreligger. I förarbetena har det nämnts att det skulle kunna bli aktuellt i vissa situationer som avses i regleringen i SoL men som inte omfattas av anmälningsskyldigheten i lagen om Barnombudsman. Så som anförts i promemorian blir, vid en ändring av Barnombudsmannens anmälningsskyldighet, en sådan bestämmelse obehövlig och bör därför upphävas.

Enligt förarbetena till nu gällande bestämmelse i lagen om Barnombudsman bör anmälningsskyldigheten, med hänsyn till den särskilda karaktär av personligt ombudsmannainstitut som myndigheten utgör, inte gälla anställda hos Barnombudsmannen utan själva myndigheten (prop. 1993/94:107 s. 15). Enligt promemorian bör anmälningsskyldigheten även fortsättningsvis vara en uppgift för Barnombudsmannen som myndighet och inte för myndighetens anställda. Regeringen gör i nuläget ingen annan bedömning än vad som anförts i promemorian. Anställda hos Barnombudsmannen ska således alljämt vara undantagna från anmälningsskyldigheten.

Skyldighet att lämna uppgifter till socialnämnden

Som en följd av anmälningsplikten har anmälningsskyldiga också en skyldighet att lämna uppgifter om det förhållande som anmälningsplikten omfattar. Att detta även gäller i fråga om Barnombudsmannen framgår av förarbetena till 7 § första stycket i den nu gällande lagen om Barnombudsman, med hänvisning till Lagrådets yttrande i prop. 1981/82:8 s. 118 (prop. 1993/94:107 s. 15 och 19). En bestämmelse om anmälningsplikt bryter alltså sekretesskyddet på samma sätt som en regel om uppgiftsskyldighet (jfr 10 kap. 28 § offentlighets- och sekretesslagen [2009:400], förkortad OSL).

För att tydliggöra innebörd och omfattning av gällande uppgiftsskyldighet ska det i lagen om Barnombudsman kodifieras att det med anmälningskyldigheten alltid följer en skyldighet att lämna uppgifter om det förhållande anmälningsplikten. Barnombudsmannens skyldighet i detta avseende är detsamma som gäller för andra anmälningspliktiga myndigheter.

Barnombudsmannen måste lämna uppgifter om det förhållande som anmälningsplikten omfattar. Vilka uppgifter som ska lämnas vid en anmälan får avgöras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet.

6.2 Möjlighet att lämna uppgifter

Regeringens förslag: Det införs möjlighet för Barnombudsmannen att till Inspektionen för vård och omsorg lämna uppgifter som kan vara av betydelse för inspektionens tillsyn.

Barnombudsmannens möjlighet att lämna socialnämnden uppgifter som kan vara av betydelse för utredning av ett barns behov av skydd utvidgas till att omfatta ett barns behov av stöd och skydd.

Barnombudsmannens samtliga möjligheter att lämna uppgifter sammanförs i en paragraf.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som yttrat sig i frågan tillstyrker eller har inga invändningar mot förslaget.

Inspektionen för Vård och Omsorg (IVO) ställer sig positiv till att BO ska ges möjlighet att lämna uppgifter till IVO men pekar på att den föreslagna formuleringen i promemorian riskerar att skapa tillämpningsproblem. För att kunna lämna uppgifter utan att bryta mot de bestämmelser om sekretess som BO fortsatt omfattas av behöver därför myndigheten göra en bedömning av huruvida informationen faktiskt är relevant utifrån ett tillsynsperspektiv. En sådan bedömning kan i vissa fall kräva en långtgående kunskap och insikt om IVO:s tillsynsverksamhet. IVO föreslår därför att lagen istället formuleras: ”Myndigheten får lämna Inspektionen för vård och omsorg uppgifter som kan vara av betydelse för dess tillsyn”. *Socialstyrelsen* delar bedömningen att det är av vikt att även sådana strukturella brister som uppmärksammas kan föras vidare till IVO för att stärka barnets rättigheter. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* anför att införandet av möjligheten för Barnombudsmannen att kunna hänvisa ärenden där Barnkonventionen åsidosatts till IVO är en tydlig fördel med det nya förslaget. *Statens skolinspektion* anser det angeläget att det i det fortsatta lagstiftningsarbetet övervägs om inte Barnombudsmannen, på motsvarande sätt som till IVO, ska ges möjlighet att även lämna uppgifter av betydelse för tillsyn till Statens skolinspektion och Barn- och elevombudet utan att sekretessbestämmelser hindrar detta. *SKL* anser att det finns ett behov av att kunna lämna uppgifter till tillsynsmyndigheten så att den närmare kan granska och utreda om barns och ungas rättigheter har åsidosatts och tillstyrker därmed förslaget. Tidig upptäckt av fel och brister är en viktig förutsättning för god omvårdnad av barn och unga som samhället tagit på sig ett särskilt ansvar att skydda. *Unicef* anser att en möjlighet för Barnombudsmannen att lämna uppgifter till IVO för vidare granskning och utredning stärker barns rätt till trygghet och skydd samt kan leda ett tydligare synliggörande av barn som far illa.

Skälen för regeringens förslag

Möjlighet att lämna uppgifter till socialnämnden

Barnombudsmannen har anfört att med hänsyn till myndighetens särskilda karaktär som företrädare för barn och unga, måste barn och

unga som vänder sig till Barnombudsmannen kunna känna förtroende för ombudsmannen och förlita sig på att myndigheten inte lämnar ut uppgifter som kan vara känsliga för barnet, såsom barnets namn när barnet självt berättat om sin situation. Av detta skäl anser Barnombudsmannen att myndigheten inte ska omfattas av samma krav på uppgiftsskyldighet som gäller enligt 14 kap. 1 § tredje stycket social-tjänstlagen (2001:453), förkortat SoL.

Enligt 7 § andra stycket den nu gällande lagen om Barnombudsman får ombudsmannen lämna alla uppgifter som kan vara av betydelse för socialnämndens utredning av ett barns behov av skydd. Enligt förarbetena har bestämmelsen betydelse i de fall ombudsmannen inte är anmälningsskyldig till socialnämnden, t.ex. på grund av ombudsmannen saknar tillräcklig sakinformation. Barnombudsmannen är då oförhindrad att till socialnämnden lämna uppgifter som kan vara av betydelse för en sådan utredning som avses i bestämmelsen (prop. 1993/94:107 s. 19).

Regeringen gör ingen annan bedömning än vad som anförts i promemorian. Barnombudsmannen ska även fortsättningsvis, i fall då myndigheten inte är anmälningsskyldig, ha möjlighet att lämna uppgifter av betydelse för en utredning av ett barns behov av skydd vilket föreslås regleras i en ny bestämmelse i lagen. I likhet med vad som gäller enligt SoL föreslås att det även regleras att uppgifter som kan vara av betydelse för utredning av ett barns behov av stöd får lämnas. Anledningen till detta är att ”skydd” antyder att tvångsomhändertagande skulle kunna komma i fråga medan ”stöd” har kommit att förknippas med enbart frivilliga insatser. Det är därutöver en anpassning till den formulering som används för utredningar om ett barns behov av stöd eller skydd.

Möjlighet att lämna uppgifter till Inspektionen för vård och omsorg

Av promemorian framgår att Barnombudsmannen i sin utvärdering av myndighetens anmälningsskyldighet har föreslagit att det bör införas en möjlighet för Barnombudsmannen att lämna uppgifter till tillsynsmyndigheten för hälso- och sjukvården och socialtjänsten, Inspektionen för vård och omsorg (IVO). Mot bakgrund av att Barnombudsmannens kontakter med barn och unga och särskilt barn i utsatta situationer har ökat finns ett behov av att kunna lämna uppgifter till tillsynsmyndigheten. Det är i dag inte möjligt utan hindras av myndighetens sekretess.

Barnombudsmannen gör bedömningen att det inte alltid är ändamålsenligt att endast anmäla till socialnämnden när det exempelvis rör barn som är placerade på särskilda ungdomshem, hem för vård eller boende (HVB), familjehem eller barn inom den psykiatriska tvångsvården. I sådana situationer kan t.ex. barnet uppleva att socialsekreteraren inte agerar på barnets begäran om hjälp eller så kan barnet vara placerat av en annan kommun än den kommun där institutionen eller familjehemmet finns beläget. Barnombudsmannen pekar också på att många av de orosanmälningar över att barn far illa som inkommer till ombudsmannen även innehåller kritik mot socialnämnden. Det kan gälla att socialtjänsten inte låter barn komma till tals, att socialtjänsten inte inleder utredning eller att socialtjänsten fattar beslut som inte beaktar barnets bästa. Det kan också vara fråga om att flera anmälningar inkommit från flera obero-

ende källor och att socialnämnden ändå inte agerar eller att Barnombudsmannen gör egna iakttagelser som skulle kunna föranleda en tillsyn.

Det är regeringens mening att ett barn sällan är hjälpt av att Barnombudsmannen enbart gör en anmälan till socialnämnden i sådana fall som beskrivs ovan. En anmälan till tillsynsmyndigheten kan då vara mer ändamålsenlig, i vart fall som komplement till en anmälan till socialnämnden.

Den i promemorian föreslagna lagändringen utvidgar Barnombudsmannens möjligheter att uppmärksamma IVO på brister genom att Barnombudsmannen får lämna uppgifter till myndigheten. I promemorian har det anförts att argumentet att på ett effektivt sätt tillvarata barnets rättigheter och intressen sammantaget väger tungt och det föreslås därför att myndigheten ska få lämna IVO uppgifter av betydelse för dess tillsyn. Tidig upptäckt av fel och brister är en förutsättning för god omvårdnad om barn och unga som samhället tagit på sig ett särskilt ansvar att skydda.

Regeringen delar promemorians bedömning att sekretessbestämmelser inte bör hindra att Barnombudsmannen lämnar uppgift till tillsynsmyndigheten då fråga är om barns behov av stöd och skydd. För att undvika risken för tillämpningsproblem bör bestämmelsen formuleras i enlighet med IVO:s förslag, dvs. att Barnombudsmannen får lämna uppgifter som kan vara av betydelse för IVO:s tillsyn. IVO har, i enlighet med myndighetens instruktion, att därefter göra en bedömning av om uppgifterna har betydelse för sin riskbaserade tillsyn. Uppgifterna kan avse såväl socialtjänstens som hälso- och sjukvårdens insatser som rör enskilda barn och strukturella brister.

En annan fråga är om Barnombudsmannen även ska kunna lämna uppgifter till Statens skolinspektion och Barn- och elevombudet.

Barnombudsmannen har i sin utvärdering anfört att det är vanligt att Barnombudsmannen tar emot brev och telefonsamtal om kränkande behandling i skolan. På grund av den sekretess som gäller för Barnombudsmannen hindras emellertid ombudsmannen från att vända sig till såväl Statens skolinspektion som Barn- och elevombudet för att vidarebefordra ett sådant ärende. Barnombudsmannen har inför sin utvärdering samrått med dessa myndigheter om det bör införas en sekretessbrytande bestämmelse för Barnombudsmannen i relation till Statens skolinspektion och Barn- och elevombudet. Med hänsyn till en, i förhållande till Barnombudsmannen, svagare sekretess hos Barn- och elevombudet (33 kap. 1 § OSL), och att beslut som fattas av Skolinspektionen blir offentliga (23 kap. 7 § OSL) beslutade Barnombudsmannen att inte föreslå någon sådan bestämmelse.

Det är naturligtvis av yttersta vikt att kränkande behandling i skolan kan stävjas och att tillsynsmyndigheten och Barn- och elevombudet kan uppmärksammas på sådana förhållanden. Det finns emellertid för närvarande inte tillräckligt beredningsunderlag för att föreslå en sådan bestämmelse. Frågan behöver därför utredas ytterligare innan ett förslag i den frågan kan lämnas.

Regeringens förslag: Sekretess hindrar inte att Barnombudsmannen gör anmälan och lämnar uppgift till socialnämnden eller lämnar uppgift till Inspektionen för vård och omsorg enligt vad som föreskrivs i lagen om Barnombudsman.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som yttrat sig i frågan tillstyrker förslaget. *Socialstyrelsen* noterar att bestämmelsen i 6 kap. 5 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL, inte berörs i promemorian. Införandet av en sekretessbrytande bestämmelse innebär även att en skyldighet att lämna uppgifter enligt 6 kap. 5 § OSL kan uppkomma om Inspektionen för vård och omsorg (IVO) begär uppgifter för sin tillsyn. *Socialstyrelsen* menar att det finns en risk att räckvidden av den sekretessbrytande bestämmelsen uppfattas som otydlig och att den därför bör övervägas och förtydligas i den fortsatta beredningen. Även *Statens institutionsstyrelse (SiS)* påpekar att det av promemorian inte framgår hur förslaget förhåller sig till den informationskyldighet som finns i 6 kap. 5 § OSL.

Skälen för regeringens förslag: I Barnombudsmannens verksamhet gäller sekretess för uppgift om en enskilds personliga förhållanden om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men (33 kap. 2 § OSL). På grund av den starka sekretess som gäller för uppgifter om enskildas personliga förhållanden samt att generalklausulen i 10 kap. 27 § OSL inte gäller för Barnombudsmannen är myndigheten enligt nuvarande lagstiftning ofta förhindrad att lämna uppgifter till exempelvis en annan myndighet. Sekretessen hindrar dock inte att Barnombudsmannen gör anmälan och lämnar uppgift till socialnämnden (33 kap. 3 § OSL).

Sekretess gäller även mellan myndigheter. En uppgift som är sekretessbelagd enligt OSL får inte röjas för enskilda eller för andra myndigheter om inte annat anges i OSL eller i lag eller förordning som OSL hänvisar till (8 kap. 1 § OSL). Det finns i dag inte någon annan sekretessbrytande bestämmelse eller uppgiftsskyldighet som medför att Barnombudsmannen kan eller ska lämna ut uppgift som omfattas av sekretess till myndighet som utövar tillsyn över annan myndighet (jfr 10 kap. 17 § OSL). Mot bakgrund av förslaget att Barnombudsmannen ska ges möjlighet att även lämna uppgifter av betydelse för tillsyn till tillsynsmyndigheten för bland annat hälso- och sjukvård och socialtjänsten, IVO, måste det därför införas en sekretessbrytande bestämmelse även gentemot IVO. Det föreslås därför att 33 kap. 3 § OSL kompletteras så att det framgår att Barnombudsmannen utan hinder av sekretess även får lämna uppgifter till IVO i enlighet med vad som föreskrivs i 8 § lagen om Barnombudsman.

Socialstyrelsen och *Statens institutionsstyrelse (SiS)* har i sina remissvar önskat ett förtydligande i fråga om hur den föreslagna regleringen i 33 kap. 3 § OSL förhåller sig till 6 kap. 5 § OSL.

Bestämmelsen i 7 § första stycket lagen om Barnombudsman ålägger myndigheten att i enskilda fall, utan hinder av sekretess, göra anmälan till socialnämnden. I en föreslagen ny bestämmelse görs det möjligt för

Barnombudsmannen att lämna även sekretessbelagda uppgifter till socialnämnden, om inte anmälningsskyldighet föreligger, och till IVO. Regleringen i 33 kap. 3 § OSL föreskriver en begränsning av den sekretess som gäller för Barnombudsmannen i 33 kap. 2 § OSL. Sålunda hindrar inte sekretess att Barnombudsmannen gör anmälan och lämnar uppgifter till socialnämnden eller IVO enligt vad som föreskrivs i den föreslagna 8 § lagen om Barnombudsman.

Enligt 6 kap. 5 § OSL ska en myndighet, på begäran av en annan myndighet, lämna uppgift som den förfogar över, om inte uppgiften är sekretessbelagd eller det skulle hindra arbetets behöriga gång. I 6 kap. OSL regleras bl.a. hur en myndighet ska hantera en begäran om utlämnande av allmän handling eller en begäran om utlämnande av en uppgift. I 5 § finns en föreskrift om informationskyldigheten myndigheter emellan vilket kan ses som en precisering av den allmänna samverkansskyldighet som gäller enligt förvaltningslagen (1986:223). Bestämmelsen avser varje uppgift som myndigheten förfogar över, inte bara uppgifter ur allmänna handlingar. Informationskyldigheten enligt 5 § är emellertid inte undantagslös. Bestämmelsen gäller under förutsättning att uppgift inte är sekretessbelagd. Reservation har också gjorts för arbetets behöriga gång (prop. 1979/80:2 Del A s. 360 f.). Av detta följer att en myndighet inte kan lämna ut uppgift som omfattas av sekretess med stöd av bestämmelsen. För ett sådant utlämnande till annan myndighet krävs stöd i sekretessbrytande bestämmelse (8 kap. 1 § OSL) eller att det föreligger en uppgiftsskyldighet (10 kap. 28 § OSL). Bestämmelsen i 33 kap. 3 § OSL är ett exempel på en sekretessbrytande bestämmelse som medför att Barnombudsmannen under vissa förutsättningar kan lämna ut sekretessbelagd uppgift.

Den sekretess med ett omvänt skaderekvisit som gäller hos Barnombudsmannen (33 kap. 2 § OSL) kommer att överföras mellan Barnombudsmannen och IVO. Av 11 kap. 1 § OSL framgår att får en myndighet i verksamhet som avser tillsyn från en annan myndighet en sekretessbelagd uppgift blir sekretessbestämmelsen tillämplig hos den mottagande myndigheten. Den sekretess som gäller hos Barnombudsmannen kommer alltså alltså alltså att gälla för sekretessbelagda uppgifter som lämnas från Barnombudsmannen till IVO.

7 Konsekvenser

I promemorian föreslås att Barnombudsmannens anmälningsskyldighet ändras så att den överensstämmer med anmälningsskyldigheten i socialtjänstlagen (2001:453).

Det föreslås också att Barnombudsmannen ges möjlighet att lämna uppgifter som kan vara av betydelse för tillsynen till Inspektionen för vård och omsorg (IVO). Som en följd av detta införs en sekretessbrytande bestämmelse gentemot IVO i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

När det gäller Barnombudsmannens anmälningsskyldighet åläggs Barnombudsmannen eller socialnämnden inga nya arbetsuppgifter. Den

föreslagna lagändringen kommer att medföra att lagstiftningen blir enklare att tillämpa för Barnombudsmannen. Ändringen kan innebära att antalet anmälningar till socialnämnden kommer att öka. Eftersom Barnombudsmannen redan enligt nuvarande lagstiftning, förutom när anmälningsskyldighet föreligger, kan göra anmälan om det finns särskilda skäl bedöms dock antalet ökade anmälningar inte vara större än att det rymms inom befintliga ramar.

Förslaget att Barnombudsmannen ges möjlighet att lämna uppgifter av betydelse för tillsyn till IVO innebär en ny uppgift för Barnombudsmannen. Det är dock fråga om en möjlighet för myndigheten och det torde endast i liten utsträckning påverka arbetsbelastning och kostnader för ombudsmannen. Redan i dag anmäls vissa av dessa fall till socialnämnden. Det handlar således om att uppgifter i dessa fall kommer att lämnas till ytterligare en mottagare. Därutöver tillkommer ett litet antal fall där myndigheten saknar uppgift om enskilda barns situation men uppgifterna är sådana att de föranleder ett överlämnande till IVO.

Enligt promemorian medför förslaget inga konsekvenser för IVO:s verksamhet. IVO har i sitt remissvar påtalat att IVO i dagsläget har svårt att uppskatta mängden information som Barnombudsmannen kommer att lämna till IVO och vilka konsekvenser detta får för verksamheten. Uppskattningsvis handlar det enligt Barnombudsmannen om 10–15 fall per år, vilket endast marginellt torde påverka IVO:s verksamhet.

Sammanfattningsvis görs bedömningen att de eventuella kostnader som förslagen kan innebära är försumbara och att möjliga kostnadsökningar för Barnombudsmannen och IVO rymms inom nuvarande ramar.

Ett genomförande av förslagen kommer att medföra att barnets rättigheter stärks på så sätt att fel och brister i omvårdnad av barn och unga kan upptäckas och åtgärdas tidigare. Genom förslagen kan barnets rätt till trygghet och skydd tillgodoses mer effektivt.

Förslagen medför inte några konsekvenser ur ett jämställdhetsperspektiv eller för att nå det integrationspolitiska målet.

8 Författningskommentar

8.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:335) om Barnombudsman

7 §

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.1.

Första stycket första meningen får en ny lydelse. Nuvarande system med fler olika villkor för anmälan till socialnämnden ersätts med en generell anmälningsskyldighet som motsvarar anmälningsskyldigheten för myndigheter i 14 kap. 1§ socialtjänstlagen (2001:453). Villkoret ”måste antas att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd” har ersatts med ”misstänker att ett barn far illa”. Genom den föreslagna ändringen ska Barnombudsmannen genast anmäla till socialnämnden när myndigheten får kännedom om eller har anledning att misstänka att ett barn far illa. Anmälan ska baseras på de uppgifter som kommit till myn-

dighetens kännedom. Genom den föreslagna formuleringen upphör kravet på att Barnombudsmannens anmälan ska baseras på information som måste innehålla uppgifter som innebär att ”det måste antas” att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd (se prop. 1993/94:107 s. 14–15). De faktiska omständigheterna ska alltid beaktas av socialtjänsten (se prop. 1996/97:124 s. 105–106). Innebörden av villkoret ”fara illa” är beroende av barnets ålder och förhållandena i övrigt (se prop. 2012/13:10 s. 136). Liksom tidigare gäller anmälningsskyldigheten enbart myndigheten och inte anställda hos Barnombudsmannen (se prop. 1993/94:107 s. 18).

Första stycket andra meningen upphävs. Genom införandet av en generell anmälningsskyldighet föreligger inte längre något behov av en anmälan pga. särskilda skäl. Omständigheter som betecknats som särskilda skäl omfattas i fortsättning av den generella anmälningsskyldigheten.

Andra stycket får en ny lydelse. Med anmälningsskyldigheten följer alltid en skyldighet att lämna uppgifter om det förhållande anmälningsplikten omfattar (se prop. 1993/94:107 s. 14–15 och Lagrådets yttrande i prop. 1981/82:8 s. 118 ff.). Den föreslagna kodifieringen syftar till att tydliggöra omfattningen av den obligatoriska uppgiftsskyldigheten men avser inte någon materiell ändring av gällande rätt.

Nuvarande andra stycket flyttas till 8 § första punkten.

8 §

Paragrafen, som är ny, behandlas i avsnitt 6.2.

Första punkten motsvarar nuvarande 7 § 2 stycket med en delvis ny lydelse. Barnombudsmannen är liksom tidigare oförhindrad att lämna uppgifter till socialnämnden som kan vara av betydelse för utredning av barns behov av skydd. Genom den föreslagna utvidgningen kan myndigheten även lämna uppgifter när det är av betydelse för barns behov av stöd. Ändringen motsvarar den terminologi som används vid utredningar enligt socialtjänstlagen. Någon skyldighet för Barnombudsmannen att lämna uppgifter i dessa situationer finns inte (se prop. 1993/94:107 s. 19).

I *andra punkten* införs en möjlighet för Barnombudsmannen att lämna uppgifter till Inspektionen för vård och omsorg (IVO) som kan vara av betydelse för IVOs tillsyn. I sitt arbete kan Barnombudsmannens få kännedom om förhållanden som kan leda till att IVO behöver utöva tillsyn t.ex. uppgifter om brister inom den psykiatriska tvångsvården eller en socialnämnds handläggning av en utredning om ett barns behov av stöd och skydd. Liksom vad som gäller för uppgifter till socialnämnden stadgas därför i andra punkten att myndigheten får lämna uppgifter till IVO.

En sekretessbrytande bestämmelse motsvarande vad som gäller när Barnombudsmannen lämnar uppgift till socialnämnden införs i 33 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

8.2 Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Prop. 2017/18:19

33 kap.

3 §

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.3.

Enligt 8 § andra punkten lagen (1993:335) om Barnombudsman får myndigheten lämna Inspektionen för vård och omsorg (IVO) uppgifter som kan vara av betydelse för dess tillsyn. Ändringen i 33 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen innebär att myndigheten får lämna uppgifter till IVO utan hinder av sekretessen enligt 2 § samma kapitel. Enligt 2 § gäller sekretess i verksamhet enligt lagen om Barnombudsman för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men. Ändringen i 3 § är således en begränsning av sekretessen enligt 2 §.

Sammanfattning av promemorian Barnombudsmannens anmälningsskyldighet (Ds 2015:22)

I promemorian föreslås att Barnombudsmannens anmälningsskyldighet avseende barn som far illa i lagen (1993:335) om Barnombudsman ändras på så sätt att den blir överensstämmande med anmälningsskyldigheten i socialtjänstlagen (2001:453). Barnombudsmannen har i dag möjlighet men ingen skyldighet att göra en anmälan även i andra fall om det finns särskilda skäl. Det föreslås att den möjligheten upphävs då den blir obehövlig vid ändring av anmälningsskyldigheten. Det föreslås ingen förändring avseende att myndigheten själv kan välja vilka uppgifter som lämnas till socialnämnden i samband med en anmälan.

Bakgrunden till ändringarna är att det funnits ett behov av en översyn av Barnombudsmannens anmälningsskyldighet. Nuvarande lagstiftning har inneburit tillämpningsproblem för myndigheten då Barnombudsmannens anmälningsskyldighet är mer begränsad och svåränvändbar än anmälningsskyldigheten för andra myndigheter och yrkesverksamma vars verksamhet berör barn och ungdomar. Därtill har Barnombudsmannens kontakter med barn och unga ökat genom åren vilket medfört att myndigheten oftare får indikationer som kan föranleda att en anmälan ska göras till socialnämnden.

I promemorian föreslås det vidare att Barnombudsmannen ges möjlighet att lämna uppgifter av betydelse för tillsyn till tillsynsmyndigheten för socialtjänsten och hälso- och sjukvården, Inspektionen för vård och omsorg (IVO). Barnombudsmannen träffar många barn och unga i utsatta situationer som exempelvis placerade barn i familjehem, på hem för vård eller boende (HVB), på särskilt ungdomshem eller inom den psykiatriska tvångsvården. I vissa fall kan det finnas ett behov av att lämna uppgifter till tillsynsmyndigheten så att den närmare kan granska och utreda huruvida barnets rättigheter har åsidosatts. Genom att införa en möjlighet för ombudsmannen att lämna uppgifter av betydelse för IVO:s tillsyn tillförsäkras barnets rättigheter på ett effektivt och mer funktionellt sätt. Lagändringarna är en del i regeringens arbete med att stärka barnets rättigheter. I synnerhet för barn och unga som samhället tagit på sig ett särskilt ansvar att skydda.

Utifrån nuvarande lagstiftning är det inte möjligt att lämna uppgifter till en tillsynsmyndighet. Mot bakgrund av ovan nämnda ändring föreslås att det även införs en sekretessbrytande bestämmelse för Barnombudsmannen avseende IVO i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2018.

Förslag till lag om ändring i lagen (1993:335) om
Barnombudsman

Härigenom föreskrivs att 7 § lagen (1993:335) om Barnombudsman ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §²

Barnombudsmannen *skall* genast till socialnämnden anmäla om ombudsmannen i sin verksamhet får kännedom om att ett barn misshandlas i hemmet eller om det i annat fall måste antas att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd. Om det finns särskilda skäl får anmälan till socialnämnden göras även i andra fall.

Ombudsmannen får lämna socialnämnden alla uppgifter som kan vara av betydelse för utredning av ett barns behov av skydd.

Barnombudsmannen är *skyldig* att genast anmäla till socialnämnden om myndigheten i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa.

Myndigheten får lämna

1. socialnämnden alla uppgifter som kan vara av betydelse för utredning av ett barns behov av stöd och skydd,

2. Inspektionen för vård och omsorg uppgifter av betydelse för dess tillsyn.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

² Senaste lydelse 2002:377.

Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs att 33 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

33 kap.

3 §

Sekreteressen enligt 2 § hindrar inte att Barnombudsmannen gör anmälan och lämnar uppgift till socialnämnden enligt vad som föreskrivs i lagen (1993:335) om Barnombudsman.

Sekreteressen enligt 2 § hindrar inte att Barnombudsmannen gör anmälan och lämnar uppgift till socialnämnden *eller lämnar uppgift till Inspektionen för vård och omsorg enligt vad som föreskrivs i 7 § lagen (1993:335) om Barnombudsman.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

Förteckning över remissinstanser till promemorian (Ds 2015:22)

Prop. 2017/18:19
Bilaga 3

Efter remiss av departementspromemorian Barnombudsmannens anmälningsskyldighet (Ds 2015:22) har följande instanser inkommit med yttrande:

Riksdagens ombudsmän (JO), Justitiekanslern (JK), Riksrevisionen, Kammarrätten i Göteborg, Förvaltningsrätten i Karlstad, Domstolsverket, Socialstyrelsen, Inspektionen för vård och omsorg (IVO), Statens institutionsstyrelse (SiS), Myndigheten för delaktighet, Barnombudsmannen, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Statskontoret, Statens skolverk, Statens skolinspektion, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), Arboga kommun, Arvidsjaurs kommun, Borgholms kommun, Botkyrka kommun, Danderyds kommun, Dorotea kommun, Enköpings kommun, Gotlands kommun, Göteborgs kommun, Hofors kommun, Kristianstads kommun, Ljusdals kommun, Malmö kommun, Umeå kommun, Västerås kommun, Örebro kommun, Norrbottens läns landsting, Uppsala läns landsting, Akademikerförbundet SSR, Forum för Familjevård (FfF), Maskrosbarn, Rädda Barnen, Samhällets Styvbarn, Stiftelsen Allmänna Barnhuset, Stiftelsen Trygga Barnen, Svenska Barnläkarföreningen, Svenska Journalistförbundet, Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), UNICEF Sverige.

Följande instanser har inbjudits men avstått från att lämna yttrande:

Bjuvs kommun, Borlänge kommun, Eskilstuna kommun, Falu kommun, Hagfors kommun, Haninge kommun, Härjedalens kommun, Lycksele kommun, Malung-Sälens kommun, Norsjö kommun, Partille kommun, Stockholms kommun, Tierps kommun, Dalarnas läns landsting, Skåne läns landsting, Stockholms läns landsting, Barnens rätt i samhället (BRIS), ECPAT Sverige, Föreningen Sveriges Socialchefer (FSS), Majblommans Riksförbund, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks), Stulen Barndom, Sveriges Radio AB, Vision

Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2017-06-20

Närvarande: F.d. justitieråden Severin Blomstrand och Annika Brickman samt justitierådet Svante O. Johansson.

Barnombudsmannens anmälningskyldighet

Enligt en lagrådsremiss den 8 juni 2017 har regeringen (Socialdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i lagen (1993:335) om barnombudsmannen,
2. lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av rättsakkunniga Aneta Siskovic, biträdd av departementssekreteraren Cecilia Sköld Kordelius.

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Socialdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 28 september 2017

Närvarande: statsminister Löfven, ordförande, och statsråden Lövin, Wallström, M Johansson, Baylan, Hultqvist, Regnér, Andersson, Hellmark Knutsson, Bolund, Damberg, Strandhäll, Shekarabi, Fridolin, Eriksson, Linde, Ekström, Fritzon, Eneroth

Föredragande: statsrådet Åsa Regnér

Regeringen beslutar proposition Barnombudsmannens
anmälningskyldighet